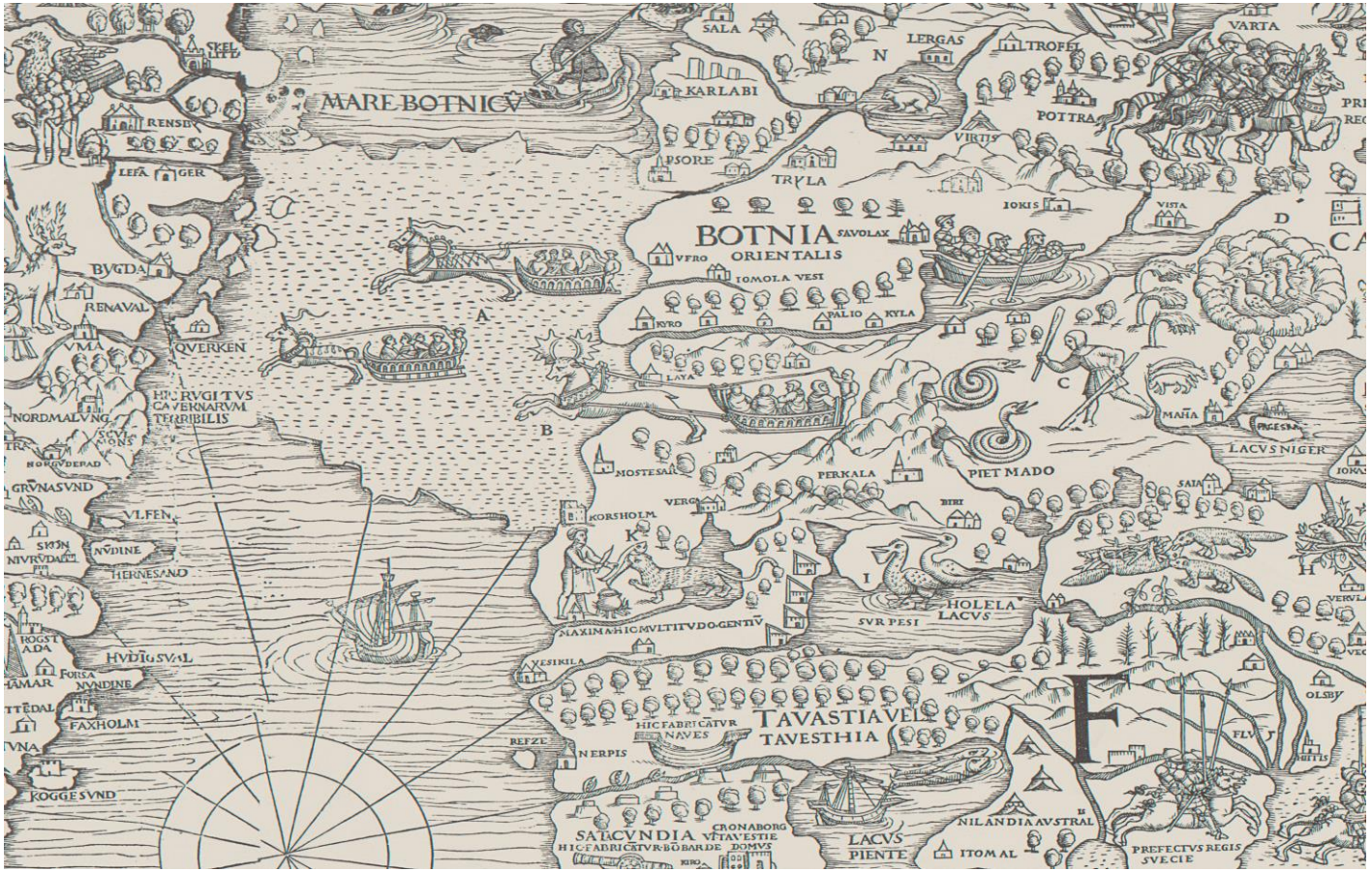
Österbotten i Medeltida källor

Olaus Magnus, Carta Marina et descriptio septentrionalium terrarum (...), Rom 1539, Uppsala Universitetsbibliotek

Åbo Akademi

"Accedentes ad nos præsentes exhibitores Michael de Lappafærd, Andar de Sastamell et Tobbe de Tenka" – **Stockholm 01.06.1303**

- Eftermedeltida avskrift (1700-talet) av pergamentbrev, Uppsala Universitetsbibliotek

Medeltida källor

- ~ 6800 bevarade dokument (1000—1530)
- 17% före 1400
- Vad är det för dokument som finns kvar?
- pergamentbrev, kopieböcker, register och räkenskaper, senare avskrifter, studentmatriklar, påvliga brev, mirakelberättelser, krönikor, etc...

Nådendals klosters äganderätt till Kokkoböle i Mustasari (Korsholm) socken 1445, Riksarkivet, Stockholm.

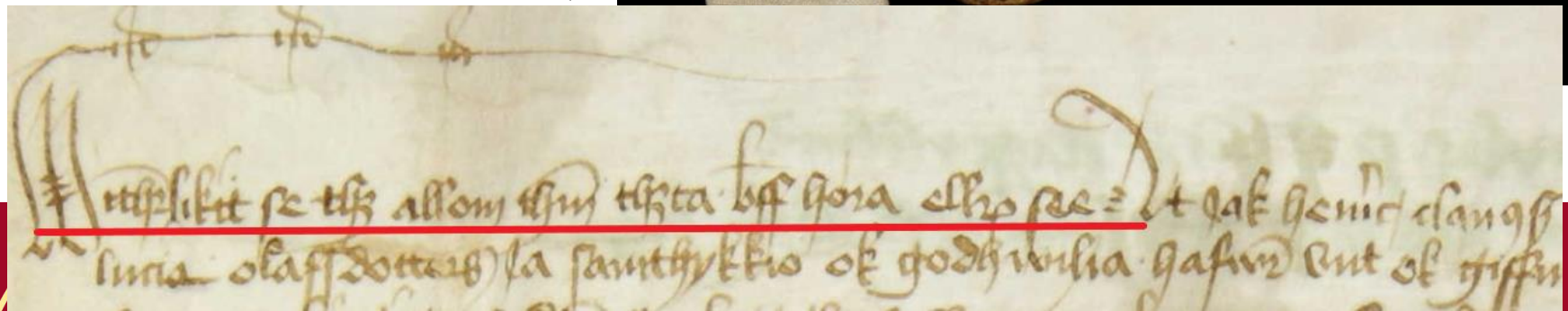
Medeltida diplom

- Offentliga brev
- Bevittnades med sigill
- Latin och fornsvenska

" Witherlikit se thet allom them thetta breff höra eller see"

—Stockholm 1442 (Henrik Klasson & Lucia Olofsdotter)

Var?

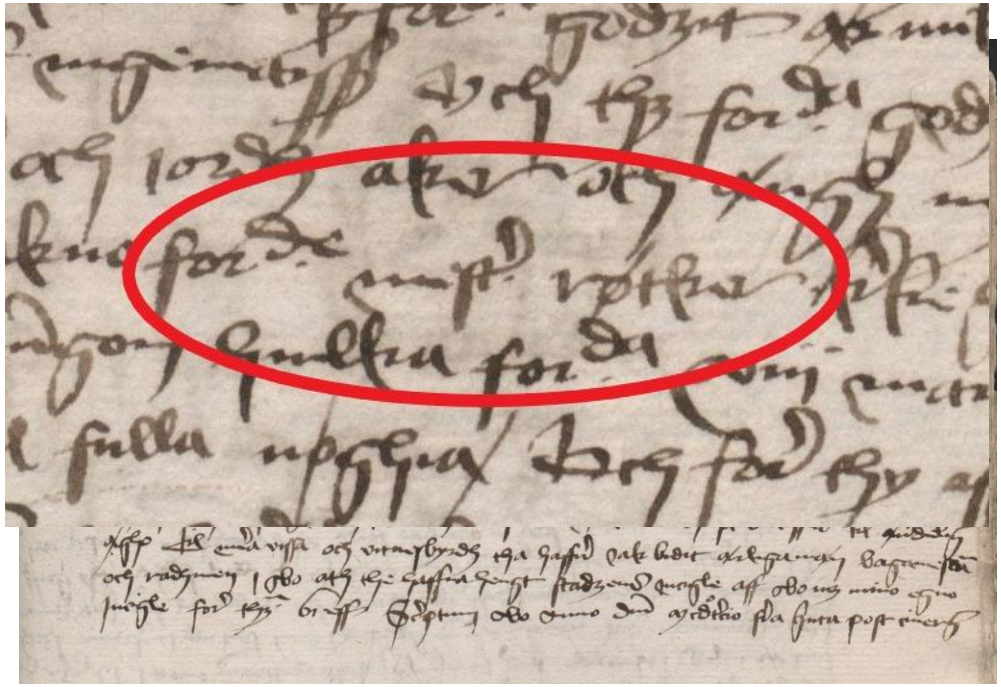
- Riksarkivet i Stockholm (på 1600-talet slottet tre kronor)
- Kungliga Biblioteket i Stockholm
- Uppsala universitetsbibliotek
- Hansestädernas arkiv, exempelvis i Lübeck, Gdansk och Tallinn
- Vatikanarkivet
- Studentmatriklar

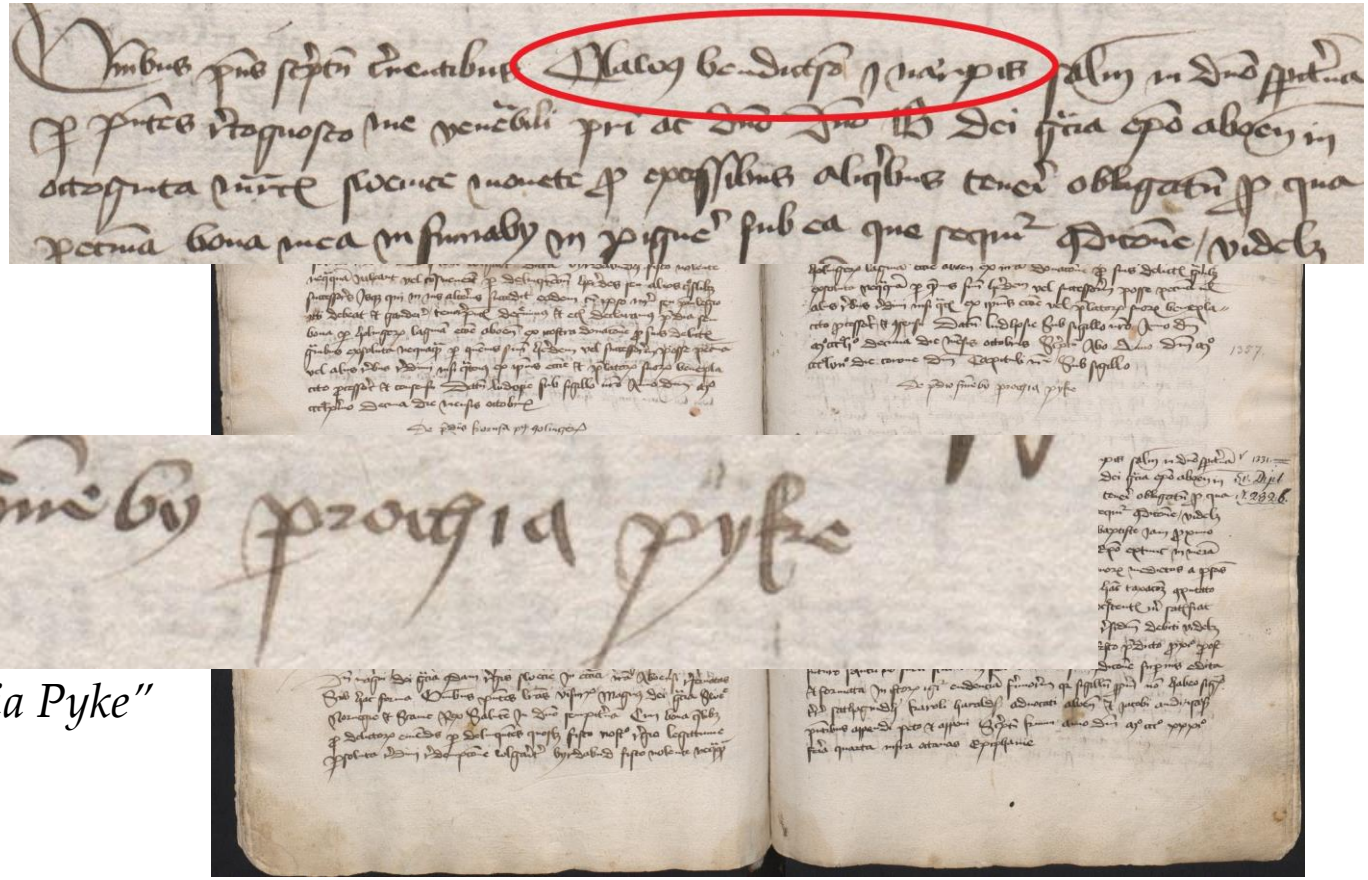
Förvaring av medeltida dokument i Tallinns stadsarkiv

Bröderna Rötger och Fredrik Trast

- Rötger och Fredrik studerade i Paris under slutet av 1300-talet
- Söner till Påval Trast som ägde ett gods i ”Pyhälaks” (Pjelax?) i Närpes socken
- Rötger (då kyrkoherde i Kangasala) inlöste 1/3 av godset år 1403 av sin måg

Elof Bengtsson i Närpes 9.1.1331, Åbo domkyrkas Svartbok

"De predio Finneby parochia Pyke"

Kung Magnus Erikssons privilegiebrev 13.02.1348

- Avskrift från 1600-talet

”(..) allom, som boo i Nerpis sochn, Mustasaari sochn och Pedersöre sochn, gifvom och unnom af våra särdeles nåd, at the måga låfliga, utan hvar mans genmäle och hindran, sällia och kiöpa hvar androm sin emellan alla ätande vahror, såsom råg, smör och annor slijkt, som the skola till sina kost hafva (...)”

Lagmansdomar

- 19.2.1442: Häradshövdingen i Nedre Satakunda riddare Henrik Klasson (Diekn) höll ting med bönderna i Närpes. Några omnämnda personer:

Henrich Kuss aff Tierwelax

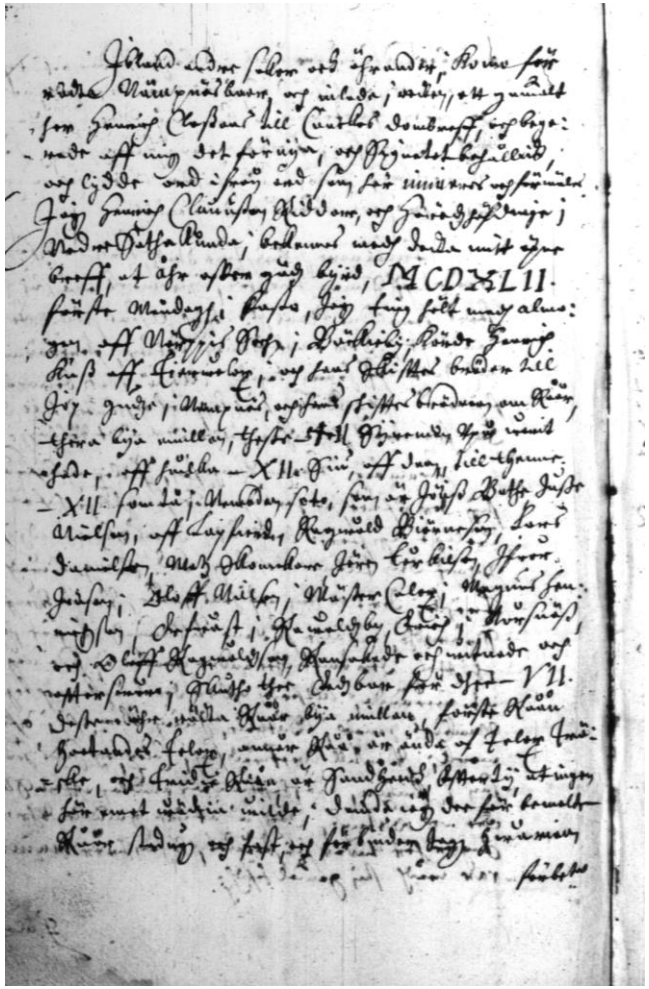
Jop Gudze i Nämpnäs

Jusse Nielsson aff Lappfierd

Oloff Nillson i Wäster-Calax

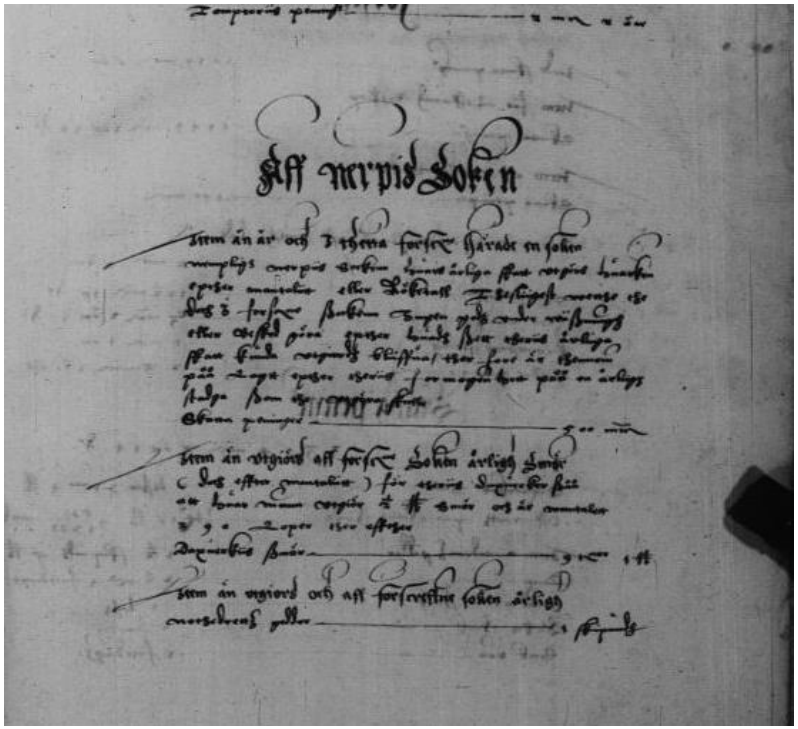
Erfwast i Rawaldzby

Erich j Kårsnäss

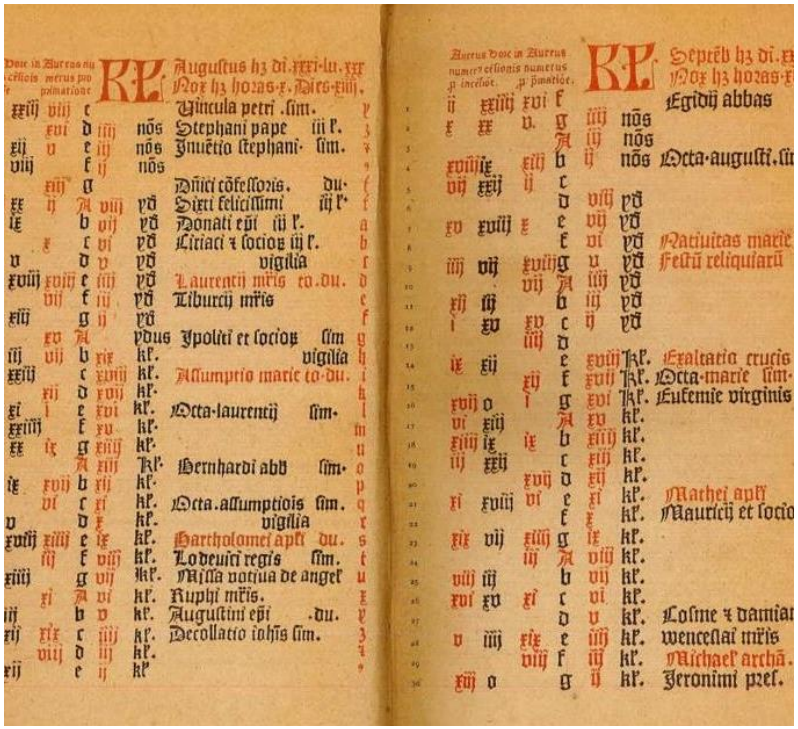
Fogderäkenskaper från 1500-talet

- Retroaktiv uppskattning av gårdars storlek och inkomster
- Skattelängd 1552 över Ulfsby och Närpes socknar (Nedre Satakunda)
- Riksarkivet, Helsingfors, digitalarkivet

Indulgensbrev för Närpes kyrka

- Påve Bonifatius IX (1389—1404), **Rom 12.12.1398**
- Medeltida notis i Vatikanarkivet
- Personer som besökte Närpes kyrka på vissa festdagar skulle få 100 dagar avlat (mindre tid i skärselden)

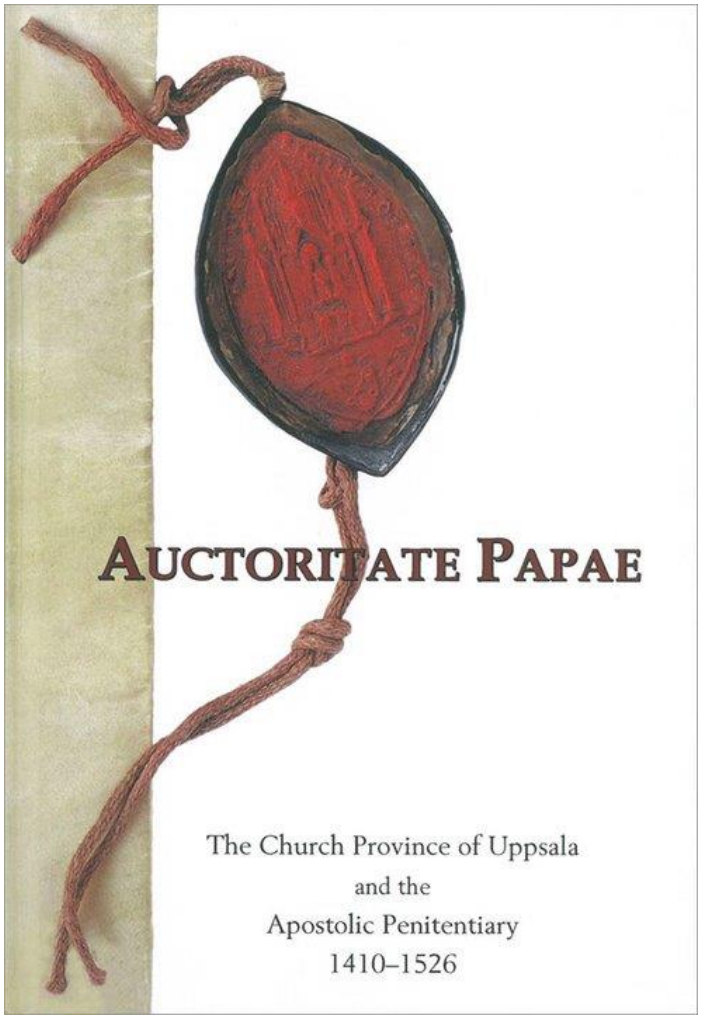
"(...)corporis domini nostri Jhesu Christi, penthecostes ac natiuitatis, annunciacionis, purificacionis et assumpcionis beate Marie virginis et natiuitatis sancti Johannis baptiste et apostolorum Petri et Pauli ac sancti Olaui et sancte crucis predictorum ac sancti Andree et sancte Brigide (...)"

Påvliga penitentiariets arkiv

Rom 3.12.1466:

- Niklas Nilsson, kanik i Åbo och kyrkoherde i Närpes: bikt-tillstånd
- Utställt av kardinal Philippus i San Lorenzo in Lucina

Penitentiariet: Påvlig domstol som beviljade tillstånd och licenser, benådade bannlystapersoner etc.

Sara Risberg & Kirsi Salonen, *Auctoritate Papae. The church province of Uppsala and the Apostolic Penitentiary 1410—1526* (Stockholm 2008), s. 226.

Mirakelberättelser

- **Säljägare i Närpes 1424: Helga lösen i Stockholm**

Tre säljägare som räddades ur sjönöd (Gudmund Jakobsson, Olof Jakobsson, Jöns Saxa)

- **Heliga Birgitta mirakler i Pedersöretrakten 1375**

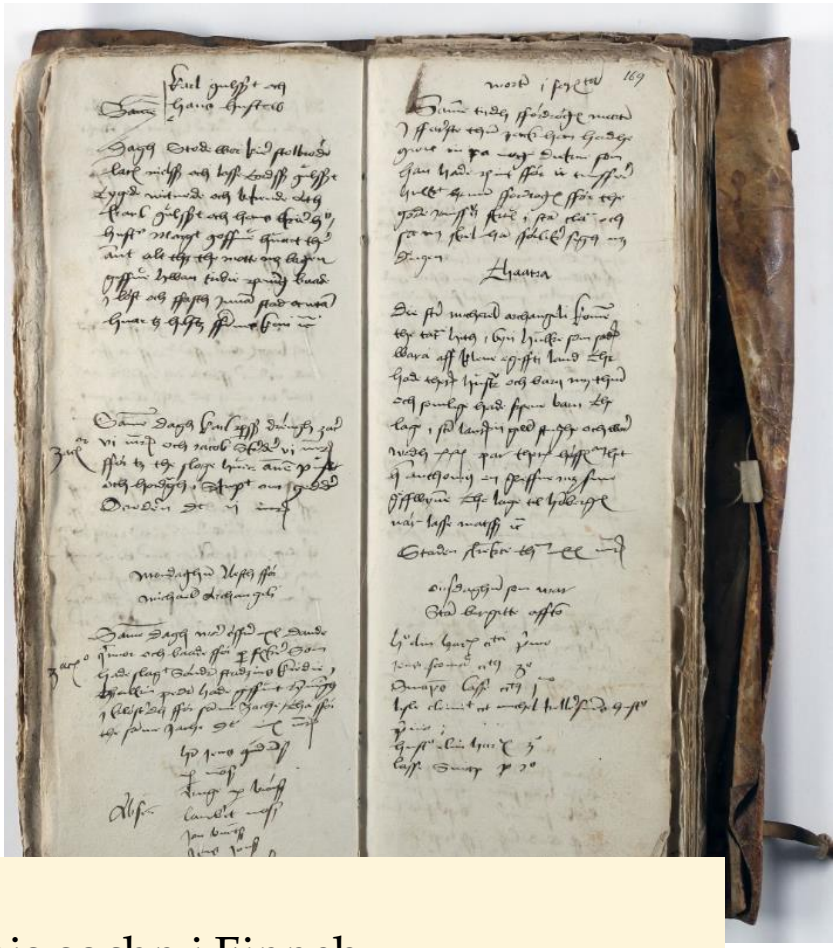
Kristina som botades från epilepsi

En flicka i Karleby som gått vilse i hittade hem efter tio dagar

Stockholm stads tänkeböcker (1474—1660)

- *ty. Denkebuch, från andenken = minnas*
- Domböcker från medeltiden
- Informationsrik källa över livet i staden
- Närpesbor som hade emigrerat till Stockholm och uppträdde i rådstugurätten
- Nio fall rörande närpesbor (1477—1517)

11.8.1474:
Samma dach stode Ole// Olsson, fodder j Nerpis sochn j Finneby, och kendes haffua stolit j x marek rede pen *inga* aff sin hosbonde Staffan Vestgote. Ther *medh* dompdes han til rep, pie memorie.

Sammanfattning

- Fåtal källor från Österbotten under medeltiden
- Många olika sorters material
- Landskapet såg lite annorlunda ut: Närpes hörde till Nedre Satakunda härad och inte till Österbotten

Diplomatarium Fennicum:

http://df.narc.fi

Skattelängder:

http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?sartun=271009.KA